

Понятието „**периодичност**“ най-общо означава **повтаряне** на някакво явление през определен интервал (период) от време. Например сезоните в умерения климатичен пояс се сменят през около три месеца.

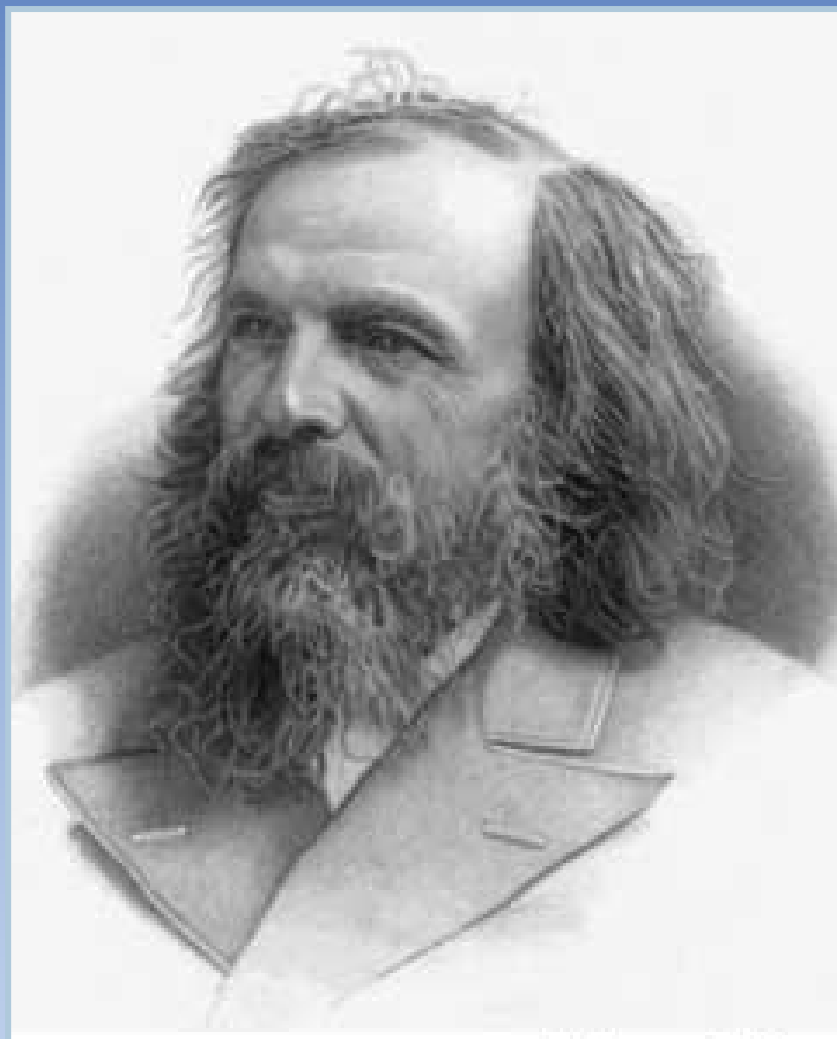

Химията използва понятието „**периодичност**“ за означаване на **закономерното сходство** в свойствата на химичните елементи в зависимост от строежа на техните атоми.

ПЕРИОДИЧЕН ЗАКОН

ПЕРИОДИЧНА СИСТЕМА НА ХИМИЧНИТЕ ЕЛЕМЕНТИ

ДМИТРИЙ ИВАНОВИЧ МЕНДЕЛЕЕВ
(1834-1907)

химик, физик, икономист, технолог, геолог,
метролог, педагог и въздухоплавател

- * открива Периодичния закон на химичните елементи
- * съставя Периодична система на химичните елементи
- * предсказва свойствата на неизвестни по това време химични елементи

				Ti=50	Zr=90	?=150.	
				V=51	Nb=94	Ta=182.	
				Cr=52	Mo=96	W=186.	
				Mn=55	Rh=104,4	Pt=197,4	
				Fe=56	Ru=104,4	Ir=198.	
				Ni=Co=59	Pd=106,6	Os=199.	
II=1				Cu=63,4	Ag=108	Hg=200.	
				Zn=65,2	Cd=112		
				?=68	Ur=116	Au=197?	
				?=70	Su=118		
				As=75	Sb=122	Bi=210	
				Se=79,4	Te=128?		
				Br=80	I=127		
Li=7	Na=23			K=39	Rb=85,4	Cs=133	Tl=204
				Ca=40	Sr=87,6	Ba=137	Pb=207.
				?=45	Ce=92		
				?Er=56	La=94		
				?Yt=60	Di=95		
				?In=75,6	Th=118?		

Хафний, Hf

$A_r(\text{Hf}) = 178,5$

Галий, Ga

$A_r(\text{Ga}) = 69,7$

Германий, Ge

$A_r(\text{Ge}) = 72,6$

Скандий, Sc

$A_r(\text{Sc}) = 45$

„Опит за система на елементите,
основан на техните атомни тегла
и химичното им сходство”

Д. И. Менделеев, 1869 г.

ПЕРИОДИЧЕН ЗАКОН

ПЕРИОДИЧНА СИСТЕМА НА ХИМИЧНИТЕ ЕЛЕМЕНТИ

СВОЙСТВА	на ЕКАСИЛИЦИЙ (Es) , предсказани от Менделеев през 1871 г.	на ГЕРМАНИЙ (Ge) , установени експериментално след откриването му през 1886 г.
А томна маса	72 аму	72,59 аму
М етален цвят	ТЪМНОСИВ	ТЪМНОСИВ
П лътност	5,5 g.cm ⁻³	5,36 g.cm ⁻³
Т емпература на топене	висока	958°C
Р азтворимост в HCl и NaOH	не се разтваря	не се разтваря
Х имична формула на оксида	EsO ₂	GeO ₂
Т емпература на топене на оксида	висока	1100°C
П лътност на оксида	4,7 g.cm ⁻³	4,7 g.cm ⁻³ .
Х имична формула на хлорида	EsCl ₄	GeCl ₄
Т емпература на кипене на хлорида	малко под 100°C	83°C
П лътност на хлорида	1,9 g.cm ⁻³	1,88 g.cm ⁻³ .
П олучавне на простото вещество	от EsO ₂ или K ₂ EsF ₆ при взаимодействие с Na	от K ₂ GeF ₆ при взаимодействие с Na

ПЕРИОДИЧЕН ЗАКОН

ПЕРИОДИЧНА СИСТЕМА НА ХИМИЧНИТЕ ЕЛЕМЕНТИ

Редът от химични елементи (с номера от 1, 2, 3 ... 100 и т. н.), в който номерът (**Z**) на всеки елемент е равен на броя на протоните в ядрата на неговите атоми, се нарича **ЕСТЕСТВЕН РЕД НА ХИМИЧНИТЕ ЕЛЕМЕНТИ**. В този ред броят на протоните нараства с единица за всеки следващ елемент.

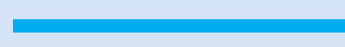
1 H Водород	2 He Хелий	3 Li Литий	4 Be Берилий	5 B Бор	6 C Въглерод	7 N Азот	8 O Кислород	9 F Флуор	10 Ne Неон
--------------------------	-------------------------	-------------------------	---------------------------	----------------------	---------------------------	-----------------------	---------------------------	------------------------	-------------------------

 ЕЛЕМЕНТИ С
МЕТАЛЕН ХАРАКТЕР

 ЕЛЕМЕНТИ С
НЕМЕТАЛЕН ХАРАКТЕР

 ИНЕРТНИ ЕЛЕМЕНТИ
(БЛАГОРОДНИ ГАЗОВЕ)

 ВОДОРОД

 ГАЗОВЕ

 ТВЪРДИ ВЕЩЕСТВА

При обикновени условия само простите вещества на брома (**Br**) и живака (**Hg**) са течности.

ПЕРИОДИЧЕН ЗАКОН

ПЕРИОДИЧНА СИСТЕМА НА ХИМИЧНИТЕ ЕЛЕМЕНТИ

ХОРИЗОНТАЛЕН РЕД ОТ ЕЛЕМЕНТИ, КОЙТО ЗАПОЧВА С АЛКАЛЕН МЕТАЛ И ЗАВЪРШВА С ИНЕРТЕН ЕЛЕМЕНТ, СЕ НАРИЧА **ПЕРИОД**.

* Изключение е 1-ви период

Периодичната система се състои от **седем периода** — **три малки** (1, 2 и 3, като в първия има два елемента, а във втория и третия – по осем елемента) и **четири големи** (4 и 5 с по 18 елемента, 6 – с 32 елемента, а 7 е незавършен).

2	3 Li литий 6,9	4 Be берилий 9	5 B бор 11	6 C въглерод 12	7 N азот 14	8 O кислород 16	9 F флуор 19	10 Ne неон 20
---	--------------------------------	--------------------------------	----------------------------	---------------------------------	-----------------------------	---------------------------------	------------------------------	-------------------------------

малък период

4	19 K калий 39,1	20 Ca калций 40	21 Sc скандий 45	22 Ti титан 48	23 V ванадий 51	24 Cr хром 52	25 Mn манган 55	26 Fe желязо 56	27 Co кобалт 59	28 Ni никел 59	29 Cu мед 63,5	30 Zn цинк 65	31 Ga галий 70	32 Ge германий 73	33 As арсен 75	34 Se селен 79	35 Br бром 80	36 Kr криптон 84
---	---------------------------------	---------------------------------	----------------------------------	--------------------------------	---------------------------------	-------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	-------------------------------	--------------------------------	-----------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	-------------------------------	----------------------------------

голям период

ПЕРИОДИЧЕН ЗАКОН

ПЕРИОДИЧНА СИСТЕМА НА ХИМИЧНИТЕ ЕЛЕМЕНТИ

ВЕРТИКАЛЕН РЕД ОТ ХИМИЧНИ ЕЛЕМЕНТИ СЪС СХОДНИ СВОЙСТВА СЕ НАРИЧА **ГРУПА**.

IV A	
6	C въглерод 12
14	Si силиций 28
32	Ge германий 73
50	Sn калай 119
82	Pb олово 207

Групите, които започват от малък период, се наричат **главни подгрупи** или **A групи**. Означават се с римски цифри и главна буква A — IA, IIA, IIIA...VIIIA.

Групите, които започват от голям период, се наричат **вторични подгрупи** или **B групи**. Означават се с римски цифри и главна буква B — IB, IIB, IIIB...VIIIB.

**ВСЕКИ ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ
УЧАСТВА САМО В ЕДИН ПЕРИОД И
САМО В ЕДНА ГРУПА
(ГЛАВНА ИЛИ ВТОРИЧНА).**

I B	
29	Cu мед 63,5
47	Ag сребро 108
79	Au злато 197
111	Rg ръонтгений (280)

ПЕРИОДИЧЕН ЗАКОН

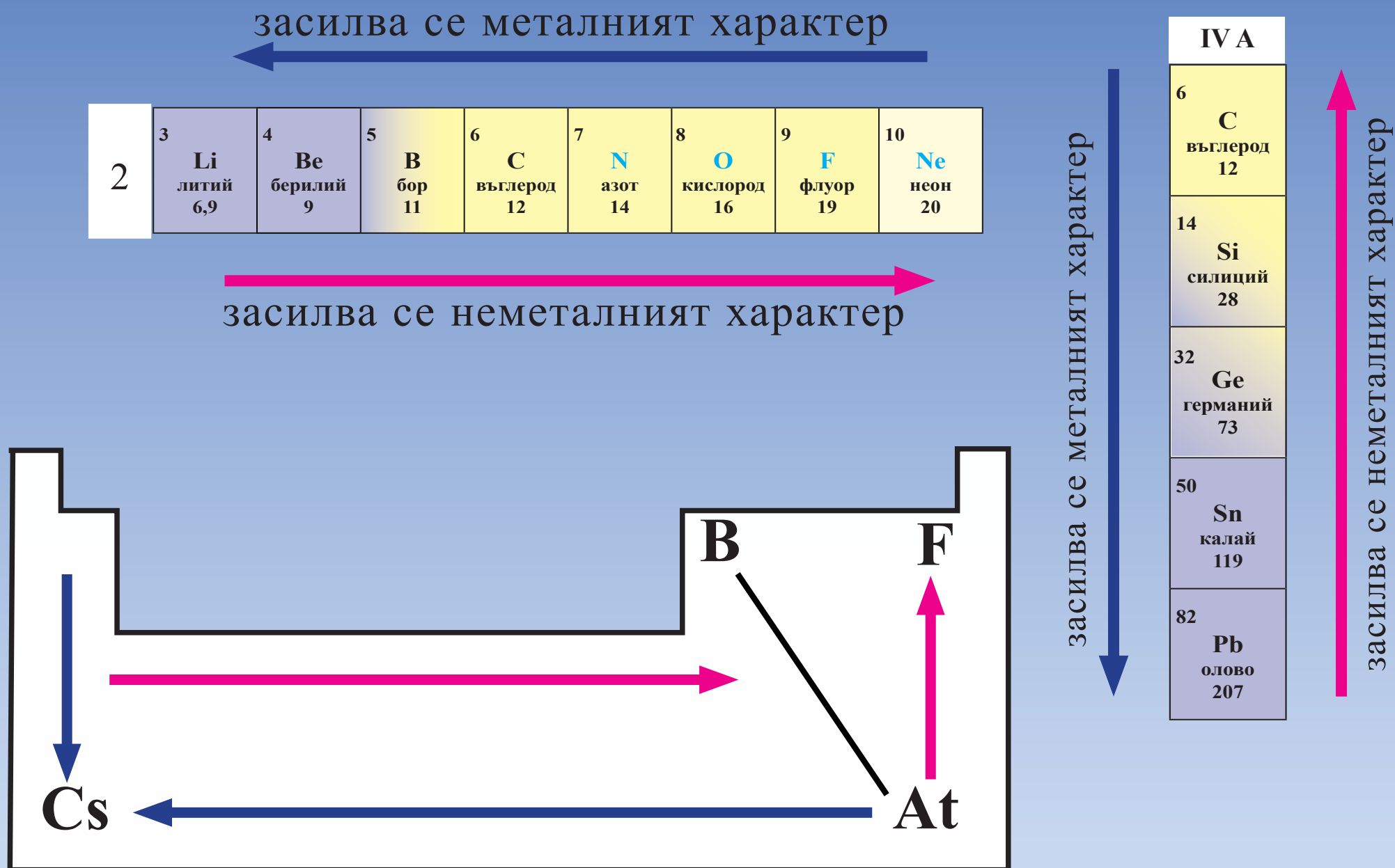
ПЕРИОДИЧНА СИСТЕМА НА ХИМИЧНИТЕ ЕЛЕМЕНТИ

СВОЙСТВАТА НА ХИМИЧНИТЕ ЕЛЕМЕНТИ И ТЕХНИТЕ СЪЕДИНЕНИЯ СА В ПЕРИОДИЧНА ЗАВИСИМОСТ ОТ БРОЯ НА ПРОТОНИТЕ В ЯДРАТА НА ТЕХНИТЕ АТОМИ.

ПЕРИОДИЧНАТА СИСТЕМА на химичните елементи илюстрира Периодичния закон под формата на таблица.

периоди	ГЛАВНИ ПОДГРУПИ																	
	IA	IIA	ВТОРИЧНИ ПОДГРУПИ										IIIA	IVA	VA	VIA	VIIA	VIIIA
1	1 H водород 1,0	2											13	14	15	16	17	2 He хелий 4
2	3 Li литий 6,9	4 Be берилий 9,0											5 B бор 10,8	6 C въглерод 12,0	7 N азот 14,8	8 O кислород 16,0	9 F флуор 19,0	10 Ne неон 20,2
3	11 Na натрий 23,0	12 Mg магнезий 24,3	3 ШБ	4 IVБ	5 VБ	6 VIБ	7 VIIБ	8	9 VIIIБ	10	11 IB	12 IIБ	13 Al алуминий 27,0	14 Si силиций 28,0	15 P фосфор 31,0	16 S сяра 32,1	17 Cl хлор 35,5	18 Ar аргон 40,0
4	19 K калий 39,1	20 Ca калций 40,1	21 Sc скандий 45,0	22 Ti титан 47,9	23 V ванадий 50,9	24 Cr хром 52,0	25 Mn манган 54,9	26 Fe желязо 55,9	27 Co кобалт 58,9	28 Ni никел 58,7	29 Cu мед 63,6	30 Zn цинк 65,4	31 Ga галий 69,7	32 Ge германий 72,6	33 As арсен 74,9	34 Se селен 79,0	35 Br бром 79,9	36 Kr криптон 83,8
5	37 Rb рубидий 85,5	38 Sr стронций 87,6	39 Y итрий 88,9	40 Zr цирконий 91,2	41 Nb ниобий 92,9	42 Mo молибден 96,0	43 Tc технеций (99)	44 Ru рутений 101,1	45 Rh родий 102,9	46 Pd паладий 106,4	47 Ag сребро 107,9	48 Cd кадмий 112,4	49 In индий 114,8	50 Sn калай 118,7	51 Sb антимон 121,8	52 Te телур 127,6	53 I йод 126,9	54 Xe ксенон 131,3
6	55 Cs цезий 132,9	56 Ba барий 137,3	57 La лантан 138,9	72 Hf хафний 178,5	73 Ta тантал 180,9	74 W волфрам 183,8	75 Re рений 186,2	76 Os осмий 190,2	77 Ir иридий 192,2	78 Pt платина 195,1	79 Au злато 197,0	80 Hg живак 200,6	81 Tl талией 204,3	82 Pb олово 207,2	83 Bi бисмут 209,0	84 Po полоний (210)	85 At астат (210)	86 Rn радон (222)
7	87 Fr франций (223)	88 Ra радий (226)	89 Ac актиний (227)	104 Rf ръдърфордий (261)	105 Db дубний (268)	106 Sg сиборгий (271)	107 Bh борий (267)	108 Hs хасий (269)	109 Mt мейтнерий (276)	110 Ds дармщатий (281)	111 Rg ръонгтений (281)	112 Cn коперниций (285)	113 Nh нихоний (284)	114 Fl флеровий (289)	115 Mc московий (289)	116 Lv ливерморий (293)	117 Ts тенесин (294)	118 Og оганесон (294)
	Лантаноиди		58 Ce церий 140,1	59 Pr празеодим 140,9	60 Nd неодим 144,2	61 Pm прометий 147,0	62 Sm самарий 150,4	63 Eu европий 152,0	64 Gd гадолиний 157,3	65 Tb тербий 158,9	66 Dy диспросий 162,5	67 Ho холмий 164,9	68 Er ербий 167,3	69 Tm тулий 168,9	70 Yb итербий 173,1	71 Lu лютеций 175,0		
	Актиноиди		90 Th торий 232,0	91 Pa протақтиний 231,0	92 U уран 238,0	93 Np нептуний (237)	94 Pu плутоний (242)	95 Am америций (243)	96 Cm кюрией (247)	97 Bk беркелий (249)	98 Cf калифорний (251)	99 Es айнщайний (254)	100 Fm фермий (253)	101 Md менделеевий (256)	102 No нобелией (254)	103 Lr лоуренсий (257)		

ЗАКОНОМЕРНОСТИ В ПЕРИОДИЧНАТА СИСТЕМА

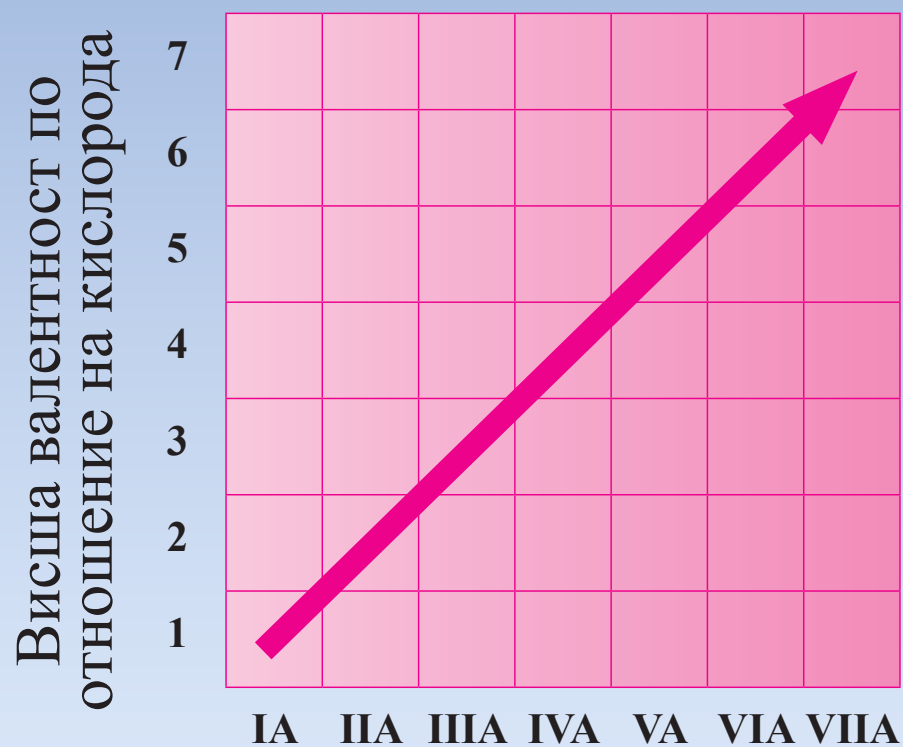
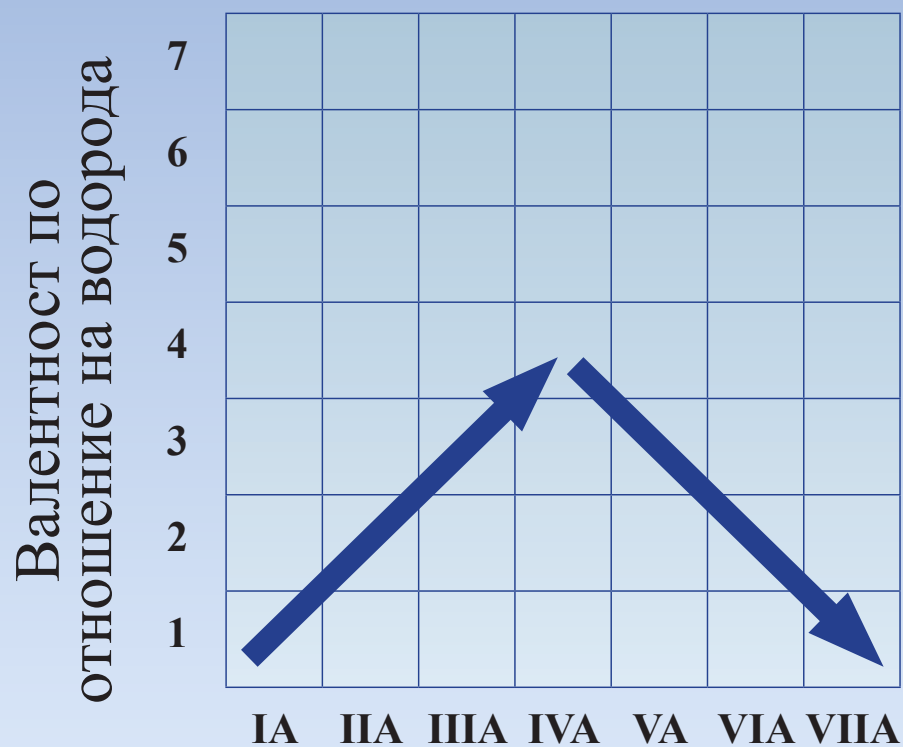
Във всеки **период** с увеличаване на поредния номер на елементите се засилва техният **неметален характер**.
 Във всяка **главна група** с увеличаване на поредния номер на елементите се засилва техният **метален характер**.

ЗАКОНОМЕРНОСТИ В ПЕРИОДИЧНАТА СИСТЕМА

Висшата валентност на елементите от главните групи (без VIIA група) спрямо **кислорода** съвпада с номера на групата, в която се намира елементът.

Валентността спрямо **водорода** на елементите от IA, IIA, IIIA и IVA група съвпада с номера на групата, в която се намира елементът, а за елементите от VA, VIA и VIIA група е равен на 8 - номера на групата, в която се намира елементът.

ЗАКОНОМЕРНОСТИ В ПЕРИОДИЧНАТА СИСТЕМА

1. Кой химичен елемент има 6 протона в ядрата на неговите атоми?

Каква е валентността му по отношение на водорода?

Напишете формулата на химичното съединение.

Каква е висшата му валентност по отношение на кислорода?

Напишете формулата на неговия оксид.

Какъв е характерът на този елемент – метален или неметален?

Какво е значението на този елемент за живота на Земята?

2. Кой химичен елемент има 11 протона в ядрата на неговите атоми?

Каква е валентността му по отношение на водорода?

Напишете формулата на неговия хидрид.

Каква е валентност му по отношение на кислорода?

Напишете формулата на неговия оксид.

Какъв е характерът на този елемент – метален или неметален?

Кое негово съединение с халогенен елемент приемате всеки ден с храната?

Знаете ли колко е оптималната доза на ден от това съединение, която е полезна за човек?

ЗАКОНОМЕРНОСТИ В ПЕРИОДИЧНАТА СИСТЕМА

3. Кой химичен елемент има **17 протона** в ядрата на неговите атоми?

Каква е валентността му по отношение на водорода?

Напишете формулата на химичното съединение.

Каква е висшата му валентност по отношение на кислорода?

Напишете формулата на оксида, в който той проявява висша валентност.

Какъв е характерът на този елемент – метален или неметален?

Знаете ли защо този елемент е особено важен за „здравето на атмосферата“?

4. Посочете кои от изброените химични елементи проявяват метален характер:

Li, Na, S, Mg, Cl, O, Ne, K, F

5. Посочете кои от изброените химични елементи проявяват неметален характер:

Ca, Br, F, C, N, He, Ba, P, Fe, Zn

6. Посочете кои от изброените химични елементи проявяват 2^{-ра} валентност по отношение на водорода:

Be, Ca, Br, F, C, N, He, Ba, P, Mg

7. Посочете кои от изброените химични елементи проявяват висша 7^{-ма} валентност по отношение на кислорода:

Br, Ca, I, F, C, N, He, Cl, P, Mg